

TRÀNSITS

3 DE FEBRER
SALA 4 ALICIA DE LARROCHA
KEBYAR
MÚSIQUES DEL GAMELAN DE BALI

PROGRAMA DE MÀ

I NYOMAN WINDHA

PUSPANJALI

Coreografia: N. L. N. Swasthi Wijaya Bandem - (5')

TRADICIONAL

JAGUL

(9')

I WAYAN BERATHA

GESURI

(15')

I MARIO

KEBYAR TROMPONG

(12')

I WAYAN GANDRA

HUJAN MAS

(8')

ANAK AGUNG BAGUS GEDE KRISHNA PUTRA SUTEDJA,
DIRECTOR CONVIDAT

WOLTER GERUNGAN, BALLARÍ CONVIDAT

GAMELAN BARASVARA

Lluís Solsona, direcció

Judit Barahona, Nyoman Hardiani Dewi, dansa

Alexandra Alt / Ángel D. Blanco / Anna Contreras / Cahaya Kabuhung / Carme López / Clara Viñuales / Franziska Ewald / Giuseppe Pulice / Immanuel Kabuhung / Isabel Acosta / Jordi Juan / Juan L. Restrepo / Lester Brunt / Martí Ruiz / Martina Borrut / Max Thijssen / Patricia Maeser / Violeta Tello / Wayan Shayna Calvo Dewi / Lluís Solé

COMENTARI

per **Lluís Solsona**

El gamelan, l'instrument de la més múltiple i prolífica de les tradicions musicals a Java i Bali, té per denominador comú un conjunt d'instruments de percussió, sobretot metallòfons i gongs, sovint amb l'addició de flautes de bambú i, ocasionalment, d'instruments de corda polsada o fregada. És una tradició que presenta un ampli ventall de varietats instrumentals i gèneres musicals, en funció dels materials emprats per a la seva fabricació i de la ubicació geogràfica.

Un lloc comú a l'hora de parlar dels inicis de la relació d'aquesta tradició amb Occident és la trobada de Claude Debussy amb un gamelan durant l'Exposició Universal de París del 1889. La inspiració que la seva escolta va suscitar al compositor es fa servir com a exemple paradigmàtic

de l'obertura del cànon occidental modern a altres tradicions. Tanmateix, no és tan conegut el gamelan que el compositor Benjamin Britten va descobrir en el seu viatge a Indonèsia a mitjan segle XX, del qual va destacar la riquesa melòdica, rítmica, formal i de textures, i va arribar a comparar la complexitat de la música per a gamelan amb la de la música de Schönberg. Mentre que el gamelan que va escoltar Debussy probablement era sondaanès, una varietat originària de l'oest de Java, el que va conèixer i estudiar Britten era una varietat de gamelan balinès. Concretament, es tractava del gamelan gong *kebyar*, un tipus de gamelan i, alhora, un estil musical compositiu i interpretatiu que va emergir a Bali durant la segona dècada del segle xx i que ràpidament es va disseminar per tota l'illa. Actualment, encara és el tipus de conjunt més difós i interpretat a Bali.

El terme balinès *kebyar* es pot traduir per "esclatar". Sintetitzava algunes característiques de la música i la dansa creades per a aquest tipus de gamelan, marcades pels contrastos abruptes de tempo, dinàmica, textura i gestualitats, així com pels tempos alts. *Kebyar* també és el nom amb què s'anomena la potent sonoritat que s'obté quan tot el conjunt toca alhora amb el mateix ritme.

Hi ha diverses raons que fan necessari referir-se al gamelan com un sol instrument, encara que a la vista sembli un conjunt d'instruments. En primer lloc, tradicionalment el gamelan és propietat d'una comunitat que en disposa col·lectivament. A més de ser un element central en l'articulació de la vida social, el gamelan és més que un objecte inert, és una entitat viva que requereix atenció i respecte. Com a tal, és motiu d'ofrenes, té nom propi, aniversari i hi ha certes accions que no estan permeses, com ara passar per sobre dels diferents objectes que el conformen.

En segon lloc, durant la seva construcció, tots els components del gamelan s'afinen conjuntament a criteri del constructor de gamelans. A diferència de la tradició occidental moderna, en què hi ha un sistema d'afinació unificat, cada exemplar té la seva pròpia afinació. L'afinació també es fa de manera que el gamelan en conjunt produeixi un fenomen auditiu resultant de vibració o batiment anomenat *ombak*. No s'estableix l'afinació de cada element en termes absoluts, sinó en termes relatius als altres elements del conjunt.

Finalment, la música per a gamelan constitueix un cas paradigmàtic de música heterofònica, textura musical en la qual es presenten versions d'una melodia de manera simultània. Cada instrument no només fa una variant de la mateixa melodia, sinó que, en molts casos, en fa una que, escoltada individualment, no permet reconèixer-la. En alguns casos és així perquè fa una versió amb poques notes llargues, mentre que, en d'altres, només toca algunes notes de la melodia i un altre instrument l'ha de completar amb les que hi falten.

Sovint, al repertori tradicional per a gamelan gong *kebyar* les funcions dels instruments estan fixades. Sis metallòfons de cinc o set làmines s'encarreguen d'executar una melodia principal de ritme simple i so rodó. Aquesta melodia contrasta amb l'explosivitat de les versions ornamentades, més ràpides i enrevessades, d'una altra secció formada per nou metallòfons amb un timbre més brillant i metàl·lic. Una filera de petits gongs fa ornamentacions que complementen les anteriors i aporten varietat rítmica i tímbrica. D'entre els gongs, el més greu del conjunt delimita les repeticions a les frases cícliques, puntua les frases lineals o accentua notes concretes. És un element essencial en la definició del so global del gamelan. Entre els elements presents al conjunt també destaca el *kendang*, un tambor de doble membrana que dirigeix la música durant la interpretació i que fa de mediador entre música i dansa en el repertori coreogràfic.

Tot i que una part important del repertori per a gong *kebyar* es refereix a música purament instrumental, el paper més habitual del gamelan és el d'acompanyament, i es pot trobar tant en esdeveniments socials i religiosos com en representacions teatrals o coreogràfiques. En aquest espectacle es podran veure i escoltar obres d'estil *kebyar*, tant de gènere instrumental com amb dansa.

El gamelan que s'hi podrà veure forma part del patrimoni del Museu de la Música de Barcelona. La seva presència ha permès fer aflorar els únics grups estables de pràctica musical de gamelan balinès a Espanya fins avui, Gamelan Penempaan Guntur i Gamelan Barasvara.

L'existència de grups de gamelan balinès a Barcelona s'inscriu en un fenomen molt més ampli de transculturació musical propi del context de globalització avançada de l'actualitat i troba paral·lelismes amb altres projectes disseminats per diversos estats europeus. El gamelan està inscrit en la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat de la UNESCO.

El grup Gamelan Barasvara, resident al Museu de la Música, inicia aquest concert amb ***Puspanjali***, una dansa de benvinguda consistent en moviments suaus i amables, no mancats de dinamisme. Creada l'any 1989 per la coreògrafa N. L. N. Swasthi Widjaja Bandem en col·laboració amb el compositor I Nyoman Winda, ja es considerada dansa tradicional, atès que han passat més de trenta anys des de la seva creació. Anomenada així per la combinació dels mots *puspa* (flor) i *anjali* (respecte), és una mostra de respecte cap als convidats d'una cerimònia. Com en tantes altres peces, la presència d'un motiu floral mostra el lligam cultural i religiós balinès amb la natura.

Jagul ens transporta a sonoritats anteriors al naixement del gong *kebyar*. Es tracta d'una peça que representa els inicis de la música instrumental destinada al gaudi estètic, sense estar subordinada a una instància externa, com la dansa, el teatre o una funció religiosa. *Jagul* és la mostra d'un repertori en què la creativitat i la innovació musicals comencen a prendre un protagonisme que serà central en el repertori instrumental posterior.

Gesuri és una obra composta l'any 1964 pel reconegut compositor I Wayan Beratha, inspirada en el moviment per la independència d'Indonèsia. Aquesta peça presenta l'estructura de la majoria de les composicions instrumentals per a gong *kebyar*. Consisteix en una sèrie de frases lineals que inclouen intervencions en solitari de diverses seccions del gamelan, seguides per una sèrie de seccions cícliques en què l'evolució de la música ve determinada per canvis en la dinàmica.

Kebyar Trompong és una obra cabdal del repertori balinès i una de les danses més exigents. La dansa, la música i la seva interacció condensen l'essència del *kebyar*. És una dansa per a *bebancihan*, una mena de rol del ballarí que presenta ambigüitat de gènere i recorre dualitats d'afectes i emocions de l'ésser humà, dels més expansius als més continguts. Aquesta obra, creada l'any 1925 per I Ketut Mario, exigeix al ballarí un desplegament d'energia i precisió a l'alçada de la potència del gamelan.

Acabem amb ***Hujan Mas***, una de les primeres peces per a gamelan que ha sonat mai a Barcelona. Composta amb motiu del retorn de la pluja després d'una època de sequera, el seu esperit festiu és molt representatiu del repertori per a gong *kebyar*.

En col·laboració amb l'Oficina d'Afers Religiosos:

**Ajuntament
de Barcelona**